ZAMONAVIY SHAROITDA HARBIY XIZMATCHILARNING MA'NAVIY-PSIXOLOGIK BARQARORLIGINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

Ravshanov Lochinbek Urinovich

O‘zbekiston Respublikasi harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti serjantlar tayyorlash oliy maktabi Milliy iftixor va harbiy vatanparvarlik kafedrasi boshlig‘i, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor, podpolkovnik.

Annotatsiya: *Mazkur maqolada harbiy xizmatchilarning ma'naviy-psixologik barqarorligini shakllantirishning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Harbiy xizmat jarayonidagi stress omillari, psixologik tayyorgarlikning ahamiyati, komandir va harbiy psixologning o‘rni yoritilgan. Zamonaviy sharoitlarda harbiy xizmatchilarni kompleks psixologik qo‘llab-quvvatlash zarurligi asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *ma'naviy-psixologik barqarorlik, harbiy psixologiya, harbiy xizmatchi, stressga chidamlilik, psixologik tayyorgarlik, ma'naviy-psixologik ta'minot, liderlik, harbiy jamoa.*

Zamonaviy qurolli mojarolar, axborot-psixologik tahdidlar hamda yuqori ruhiy zo‘riqish sharoitlari harbiy xizmatchilarning ma'naviy-psixologik barqarorligiga yuqori talablarni qo‘ymoqda. Shu sababli mazkur sifatni shakllantirish harbiy tayyorgarlikning eng muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi harbiy xizmatchilar ma'naviy-psixologik barqarorligini shakllantirishning psixologik mexanizmlarini ochib berish hamda unga ta'sir etuvchi asosiy omillarni tahlil qilishdan iborat.

Ma'naviy-psixologik barqarorlikning nazariy asoslari

Ma'naviy-psixologik barqarorlik – bu harbiy xizmatchining stress, xavf va yuqori mas'uliyat sharoitida xizmat vazifalarini samarali bajarish qobiliyatini ta'minlaydigan integral shaxsiy sifatdir. Ushbu sifat kasbiy tayyorgarlik, tarbiya, motivatsiya, shaxsiy tajriba va harbiy jamoadagi ijtimoiy-psixologik muhit ta'sirida shakllanadi.

Harbiy psixologiyada ma'naviy-psixologik barqarorlikning asosiy tarkibiy qismlari sifatida emotsional barqarorlik, o‘zini o‘zi boshqarish, xizmat motivatsiyasi, mas'uliyat, intizom va jamoada hamkorlik qilish ko‘nikmalari e'tirof etiladi. Komandirning liderlik fazilatlari hamda bo‘linmadagi sog‘lom psixologik muhit ushbu sifatning rivojlanishida muhim o‘rin tutadi.

Tadqiqotlar muntazam psixologik tayyorgarlik, stressga chidamlilikni rivojlantirish va murakkab vaziyatlarda konstruktiv xulq-atvor ko‘nikmalarini shakllantirish harbiy xizmatchilarning ma'naviy-psixologik barqarorligini sezilarli darajada oshirishini ko‘rsatadi.

Harbiy xizmatchilarda ma'naviy-psixologik barqarorlikni shakllantirishning psixologik mexanizmlari

Harbiy xizmatchilarning ma'naviy-psixologik barqarorligi ichki va tashqi omillarning o‘zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Asosiy psixologik mexanizmlar xizmat motivatsiyasi,

emotsional o‘zini boshqarish, stressga chidamlilik, kasbiy identifikatsiya, harbiy jamoaning jipsligi hamda komandirga bo‘lgan ishonchdan iborat. Ushbu omillar uyg‘un rivojlanganda harbiy xizmatchi xavf va noaniqlik sharoitida ham vazifalarni samarali bajarishga qodir bo‘ladi.

Zamonaviy tahdidlarning ta'siri

Axborot-psixologik ta'sirlar, yuqori texnologiyali qurollar va zamonaviy qurolli mojarolarning jadalligi shaxsning ruhiy barqarorligiga yuqori talablarni qo‘yadi. Bunday sharoitda tezkor qaror qabul qilish, o‘zini boshqarish va ruhiy bosimga bardosh bera olish harbiy tayyorgarlikning ajralmas qismiga aylanadi.

Komandir va harbiy psixologning o‘rni

Komandir shaxsiy namunasi, adolatli boshqaruvi va samarali muloqoti orqali bo‘linmaning ma'naviy-psixologik muhitini shakllantiradi. Harbiy psixolog esa psixologik diagnostika, maslahat berish, stress profilaktikasi hamda psixologik treninglar orqali shaxsiy tarkibni qo‘llab-quvvatlaydi.

Mahalliy va xorijiy tajribaning qiyosiy tahlili

Mahalliy amaliyotda ma'naviy-ma'rifiy ishlar, intizom va jamoaviylikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Xorijiy armiyalarda esa psixologik barqarorlikni rivojlantirish dasturlari, liderlikni shakllantirish, psixologik monitoring va raqamli texnologiyalar keng qo‘llaniladi. Ushbu tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish harbiy xizmatchilar tayyorgarligi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Amaliy tavsiyalar

Harbiy xizmatchilarning ma'naviy-psixologik barqarorligini oshirish uchun psixologik tayyorgarlik tizimini takomillashtirish, stressga chidamlilik, emotsional intellekt va liderlik ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni joriy etish tavsiya etiladi. Shuningdek, shaxsiy tarkibning psixologik holatini muntazam baholash, jamoaviy treninglar va harbiy jamoaning jipsligini mustahkamlovchi tadbirlarni o‘tkazish muhimdir.

Komandirlar zamonaviy motivatsiya usullari, nizolarni oldini olish va psixologik qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarini muntazam oshirib borishlari lozim. Harbiy psixologlar esa diagnostika, maslahat berish hamda profilaktik tadbirlarni zamonaviy metodlar asosida tashkil etishlari zarur.

Ilmiy yangilik

Tadqiqotning ilmiy yangiligi ma'naviy-psixologik barqarorlikni shaxsiy, ijtimoiy va tashkiliy omillarning o‘zaro bog‘liq tizimi sifatida kompleks yondashuv asosida tahlil qilishda namoyon bo‘ladi. Harbiy xizmatning zamonaviy sharoitlariga mos amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Xulosa

Ma'naviy-psixologik barqarorlik harbiy xizmatchilarning xizmat-jangovar vazifalarni muvaffaqiyatli bajarishining muhim omillaridan biridir. Uni shakllantirish psixologik tayyorgarlikni takomillashtirish, komandirlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish, harbiy jamoada sog‘lom ijtimoiy-psixologik muhit yaratish va harbiy psixologlar faoliyatini kuchaytirishni talab etadi. Zamonaviy milliy va xorijiy tajribalardan oqilona foydalanish Qurolli Kuchlarda ma'naviy-psixologik ta'minot samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Andreyeva G.M. Ijtimoiy psixologiya.
2. Bodalev A.A. Muloqot psixologiyasi.
3. Harbiy psixologiya. Darslik.
4. O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari umumqo‘shin nizomlari.
5. O‘zbekiston Respublikasining «Mudofaa to‘g‘risida»gi Qonuni.
6. O‘zbekiston Respublikasi Mudofaa doktrinasi.
7. NATO Psychological Resilience Handbook.
8. FM 6-22 Leader Development.
9. Army People Strategy.
10. Harbiy psixologiya bo‘yicha zamonaviy ilmiy maqolalar.